

THE BRUTALIST: BİR MİMARLIK VE GÖÇ HİKÂYESİ

Canay Batırbek

The Brutalist

Yönetmen: Brady Corbet

Senaryo: Brady Corbet, Mona Fastvold

Görüntü Yönetmeni: Lol Crawley

Kurgu: Dávid Jancsó

Sanat Yönetmeni: Judy Becker

Yapımcılar: Trevor Matthews, Nick Gordon, Brian Young,
Andrew Morrison, Andrew Lauren, D. J. Gugenheim, Brady Corbet

Oyuncular: Adrien Brody, Felicity Jones, Guy Pearce,
Joe Alwyn, Raffey Cassidy

2024 / 215' / ABD, Macaristan, Birleşik Krallık

Brady Corbet'nin 2024 yapımı epik dönem filmi *The Brutalist*, yalnızca bir mimarın yaşamına odaklanan bir kurgu-biyografi değil, aynı zamanda mimarlık tarihinin, savaşın ve göçmenliğin katmanlı bir anlatımı olarak karşımıza çıkıyor. Film, Holokost'tan sağ kurtulan Macaristan doğumlu Yahudi mimar László Tóth'un Amerika'ya göç edip, burada kendini var etmeye çalışmasını konu alıyor. Gerçekte böyle bir mimar yok; ama filmin anlatmak istediği çok katmanlı gerçeklik için böyle bir kurgu karakter şekillendirilmiş; hem savaştan kaçan bir Yahudi, hem kendi coğrafyasında - yani asıl ait olduğu yerde - iyi bir mimar, hem de zorunlu bir göçmen. Ancak özünde, filmin merkezindeki mimarlık olgusu, yalnızca bir meslek olarak değil, bir kimlik ve varoluş mücadelesi olarak şekilleniyor.

Göçmenlik ve Mimarlık

László'nun mimar olarak Amerika'da tutunmaya çalışması, onun entelektüel kimliğiyle doğrudan bağlantılı. Bauhaus gibi modernist ve yenilikçi bir mimarlık okulundan gelen Tóth, savaş sonrası Avrupa'da şekillenen ve gittikçe yalnızlaşan

bir figür olarak betimleniyor. Sanki gerçek Bauhaus ekollü mimarlar olan **László Moholy-Nagy, Marcel Breuer, Hannes Meyer** gibi tarihsel figürlerin bir karması gibi. Avrupa'nın büyük bir entelektüel ve sanatsal birikimi olan Bauhaus ekolüyle doğrudan ilişkisi, ona estetik ve teknik beceri kazandırsa da Amerika'da ait olamamanın ve bir "öteki" olmanın sancısını yaşamaya devam ediyor. Burada filmin alt metinlerinden biri devreye giriyor: Savaşın getirdiği zorunlu göç ve bunun bir bireyin tüm yaşamına yayılan trajedisi...

Tóth'un Amerika'da tutunma ve hayatta kalma çabasında tesadüfen karşısına çıkan bir patronaj ilişkisi, yani zengin ve gizemli müşteri Harrison Lee Van Buren ile olan bağı, göçmen bir mimarın Amerikan sisteminde nasıl konumlandığını gösteriyor. Diğer sanat dallarından mimarlığın temel farkı, buradaki "mimar- figür" arka planının temel sebebini oluşturuyor; eğer mimarsan yaptığın işi finanse ettirmek ve beğendirmek zorunda olduğun bir müşteriye, patrona ihtiyacın var. Dolayısıyla, Amerika'da kalıcı olmak ve hayalini gerçekleştirmek isteyen bir mimar olarak Tóth, gücün ve paranın hizmetinde olmak zorunda. Öte yandan, sanatın ve mimarlığın, para sahipleri için bir statü göstergesi olduğu tarih boyunca bilinen bir gerçek. Van Buren karakteri de kendini bu sistemde sofistike ve entelektüel göstermek isteyen, fakat aslında yalnızca gücünü ve prestijini artırmak isteyen klasik bir "çok zengin" figür. László'nun hayatını adadığı işi, filmde László'nun hayat arkadaşı Erzsébet'in hep söylediği gibi, Van Burenler için mutfaklarını yenilemek kadar basit ve anlamsız...

Erzsébet de tıpkı kocası gibi entelektüel, eski bir gazeteci olan, farkındalığı yüksek bir savaş mağduru, savaşta yürüme yetisini, işini gücünü, ülkesini kaybetmiş ve kocasının peşinden Amerika'ya canı için Holokost'tan kaçarak gelmiş bir kadın... Bu bağlamda, László ve Erzsébet'in, Van Burenler'in yüzeysellikleri karşısındaki zaman zaman mesafeli ve küçümseyici duruşları, filmin ironik yönlerinden biri olarak öne çıkıyor.

Brutalizm ve Sinematik Anlatı

Filmde kullanılan mimari estetik, László'nun kişiliği ve hayat hikâyesi ile paralellik gösteriyor. VistaVision kameralarla çekilen ve 70 mm olarak yayınlanan sekanslar birbirinin arkasına eklenirken, bu uzun (3sa. 35dk.) film, sinematik anlatısında mimariye özgü yapısal yaklaşımı da hissettiriyor.

Brutalizm, 20. yüzyılın ortalarında ortaya çıkan ve ham betonu, sert geometrik formları ve işlevselliği ön planda tutan, süslemecilikten arınmış bir mimari anlayış. Aynı zamanda malzemenin hakkını malzemeye veren, mermer – beton – ahşap – metal fark etmez, malzemenin kendi dilini olduğu gibi anlatabilmesini, bir bakıma “-mış gibi” yapmadan malzemeye karşı dürüst olmayı düstur edinen bir mimarlık anlayışından söz ediyoruz. Tóth'un mimari dili de, savaş sonrası dünyanın sert gerçekliğini, bireyin yalnızlığını ve modernizmin sert yüzünü yansıtıyor. Filmde László'nun tasarımları da bu brutalist anlayış çerçevesinde şekilleniyor: sert çizgiler, minimalist dokular ve gösteriştenden uzak, saf betonun soğuk ama güçlü ifadesi. Bu tercihler, onun Amerika'nın süslü ve yüzeysel mimarisine karşı bir meydan okuması aynı zamanda...

Özellikle “mid-century design (1945-69)” dediğimiz savaş sonrası 1950'ler Amerikası'nda artık klasik süslü mobilyalar yerine Bauhaus ekolünden gelen sanatçı ve zanaatkârların Avrupa'dan Amerika'ya ulaşan yalın ve işlevsel mobilya

ve konut iç tasarımı etkilerini görürüz. Bugün hala kullanılan, hatta büyük mobilya firmalarınca çoklu üretim elemanına dönüşen pek çok ikonik mobilya o zamanın ürünüdür. Tóth'un tasarımlarını da; ilk Amerika'ya göçtüğünde yanında kaldığı mobilya mağazası olan kuzeninden başlayarak sandalyeden ahşap bir kütüphaneye oradan da kamusal bir binaya uzanan, yani oldukça farklı ölçeklerde (yine o dönem Bauhaus tasarımcısına özgü bir durum) kendini gösteren bir yalınlık, çağdaşlık ve netlik arayışı içerisinde görürüz.

Ancak brutalizmin temelinde yalnızca sertlik, yalınlık ve katılık yoktur; aynı zamanda bir sosyal ve ideolojik mesaj taşır. Brutalizm, savaş sonrası yeniden inşa edilen Avrupa'nın ruhunu, modernizmin fonksiyonelliğini ve sanayileşmenin getirdiği yeni düzeni temsil eder. Bu yeni düzende artık mobilyalar tekil ustanın elinden çıkan incelikli işçilik ve süslemelerin ötesinde seri üretimin bir parçası olabilmelilerdir, ya da bir binanın elemanları pre-kast olarak tasarlanıp taşınabilir, hızlı üretilebilir ve işlev dışındaki kaygılardan arınmış durumda olmalıdırlar.

Tóth'un brutalist yaklaşımı da bir yandan Amerikan rüyasına adapte olmaya çalışan bir mimarın estetik duruşunu, diğer yandan ise kişisel geçmişinin ve savaşın ona kazandırdığı sert bakış açısını yansıtıyor. Van Burenler için inşa ettirmeye uğraştığı halk merkezi binasına bir "magnum opus" gibi yaklaşıp, yaşamayan kimsenin kavrayamayacağı tüm bu hikâyeyi nasıl yansıttığını da film incelikli şekilde aktarıyor. Binadaki odaların ölçeklendirilmesi, yüksek tavanlar ve dar mekânlar, koridorlar, ışığın binayı deyim yerindeyse yalayarak geçmesi, İtalya'ya

kadar gidip kendi mermer ocağından aldıkları damarlı Carrara mermeri ve ortadaki taş sunak gibi ölüm ve kalımı irdeleyen malzemeler ve öğelerle, bina sembolik ve katmanlı bir savaş trajedisi anlatısına ulaşıyor. Dolayısıyla, soğuk görünümlü hatların arkasında bir şiirsellik ve drama yatıyor.

Gerçeklik ve Trajedi

Filmde Tóth'un yalnızlığı, mesleki yolculuğu boyunca giderek daha belirgin hale geliyor. Savaşın yıkıcı etkilerini bireysel olarak taşıyan bir adamın, yeni bir ülkede, tamamen farklı bir kültürde, kendini var etmeye çalışması kolay değil. Üstelik bunu yaparken, etrafındaki Amerikan toplumunun yüzeysel ve pragmatik doğasını da deneyimliyor. Karısının en başından beri fark ettiği gerçekler, Tóth için ancak sona yaklaştıkça netleşiyor: Bu insanlar, onun yaşadığı trajediyi anlamıyor ve anlamaları da mümkün değil!

Sonuç olarak, *The Brutalist*, yalnızca bir mimarın hikâyesini anlatmakla kalmıyor; aynı zamanda savaşın, göçmenliğin ve ideolojik çatışmaların bir insan üzerindeki etkilerini ele alıyor. Mimarlık burada hem bir meslek hem de bir metafor olarak işliyor: László Tóth'un tasarladığı binalar gibi o da savaşın, göçün ve tarihsel değişimlerin sert darbelerine maruz kalıyor. Ancak onun gibi, mimarlık da her zaman ayakta kalmayı başarıyor. Bu film, brutalizmi yalnızca bir estetik tercih olarak değil, aynı zamanda bir yaşam felsefesi olarak ele alıyor. Bauhaus

ekolü ve mimarlık tarihi anlatısındaki eksiklik ve yanlışlıklara rağmen (örneğin, Tóth'un sürekli yalnız bir yaratıcı figür olarak resmedilmesi; oysa Bauhaus mezunu bir Yahudi mimar olarak bu, tarihsel gerçekçilikten uzak) ve epilog kısmındaki didaktik öğelerle akışı keserek kendi anlatısına gölge düşürse de mimarinin kalıcılığı ile insanların geçici yolculuklarının kesişimini, bir mimarın hem içsel hem de fiziksel yolculuğuyla başarılı bir şekilde birleştiriyor.

